

СЕКЦІЯ 6. МАРКЕТИНГ

Авраменко Р. Ф.

*аспірант кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-362-3-29>

ВИРОБНИЦТВО НАСІННЯ ГАРБУЗА ГОЛОНАСІННОГО НА ЗАСАДАХ МАРКЕТИНГУ

Гарбузове насіння все більше набирає популярності серед прибуткових сільськогосподарських культур. Раніше, гарбуз вирощувався в основному домашніми господарствами, однак високий попит на зовнішніх ринках і сприятливі умови українського клімату та ґрунтів дають змогу вирощувати цю культуру в промислових масштабах. Паралельно вирощуванню гарбуза розвивається промислова переробка гарбузового насіння. Правильна обробка зібраного врожаю дозволяє збільшити термін зберігання насіння, а також зберегти всі корисні властивості, які формують цінність цієї культури і закладаються в її ціну.

Закупівля насіння для переробки буде проводитися у товаро-виробників, які строго дотримуються вітчизняних стандартів:

– ДСТУ 5046: 2008 «Насіння кавуна, дині, гарбуза. Технологія вирощування. Основні положення»;

– ДСТУ 7160: 2010 «Насіння овочевих, баштанних, кормових та пряно-ароматичних культур. Сортові і посівні якості. Технічні умови».

Це дозволить отримувати на виході якісну конкурентоспроможну продукцію.

Приватні підприємці закупають гарбузове насіння у населення і займаються підготовкою сировини. Із загального обсягу виробництва гарбузового насіння, практично весь товар йде на експорт. До 2012 року виробництво і постачання гарбузового насіння з України збільшувалися з кожним роком, проте з 2013 року обсяги почали знижуватися.

Необхідність у систематичних, глибоких маркетингових дослідженнях ринку зумовлена тим, що в нових умовах товаровиробники стають активними учасниками ринку і потребують достовірної повної інформації про нього. Для товаровиробників голонасінного гарбуза, як найбільш товарної галузі настав час, коли слід засвоїти сучаснішу концепцію маркетингу, зорієнтовану на ринок покупця.

Упродовж 2000-2020 рр. загальна зібрана площа під гарбузами столовими зросла в усіх категоріях господарств із 25,1 тис. га до 30,0 тис. га, середня урожайність, відповідно із 16,0 т/га до 23,03 т/га, валовий збір за останні три роки був у межах 700 тис. т. В Україні найбільше гарбуза вирощується в Донецькій, Дніпропетровській, Полтавській, Одеській, Харківській, Запорізькій і Київській областях [1].

Загалом, динаміка валового збору, посівних площ і врожайності даної культури знаходяться на мінімальному рівні у порівнянні з вирощуванням інших сільськогосподарських культур, що дозволяє потенційним покупцям розраховувати на стабільну сировинну базу.

Застосування гарбузового насіння в харчових і технічних цілях не знижує попит на дану культуру. Крім того, переробка такої сировини на олію викликає експортний попит з боку європейських країн, зокрема значні експортні продажі здійснюються в Австрію, яка 80% виробленого «чорного золота» (так називають гарбузову олію через темний колір і високу вартість) поставляє в країни ЄС. В табл. 1 наведена динаміка основних показників розвитку насіння гарбуза голонасінного в Австрії.

Дані табл. 1 засвідчують, що 36,6% площі посіву гарбузів Австрії припадає на Штирійську область вирощування. Слід розуміти, що штирійський гарбуз, як і всі голонасінні – це технічна культура. Смакові якості та кондиція оболонки у нього не мають значення. Найцінніше – це насіння, яке переробляють на олію.

При переробці гарбузового насіння на олію залишається побічний продукт – макуха, яка може успішно замінити соєвий шрот у раціоні дійних корів. Макуха з гарбузового насіння має значну концентрацію сирого протеїну (СР, 598 г/кг), високий вміст лізину (32 г/кг) і метіоніну (18 г/кг) та покращує смакові якості кормів для жуйних тварин.

У 2020 р. значно збільшився попит на насіння гарбуза – його було реалізовано втричі більше в порівнянні з минулими роками. Основна причина – збільшення посівних площ під даною культурою (табл. 2).

Вирощування гарбуза голонасінного в Австрії, 2015–2022 рр.

Область вирощування	Рік					
	2015	2016	2017	2020	2021	2022
	Штирія					
Площа, тис. га	15.619	16.762	9.467	13.295	11.218	7.886
	Нижня Австрія					
Площа, тис. га	12.676	17.191	10.833	21.449	22.315	18.125
	Бургенленд					
Площа, тис. га	2.357	2.957	1.462	2.386	2.194	1.362
	Інша Австрія					
Площа, тис. га	1.161	2.538	1.105	2.621	4.048	1.657
	Всього Австрія					
Площа, тис. га	31.813	39.448	22.867	39.751	39.775	29.030
Урожайність, ц/га	5,65	7,55	6,56	6,00	7,04	5.170
Валовий збір, тис. т	18.000	29.800	15.000	23.850	28.000	15.000

Підвищений попит до вирощування гарбуза наразі спостерігається не тільки у професійних товаровиробників, а також і у малих приватних (домашніх) господарствах, тому посівні площі коливаються в різних діапазонах від 0,2 га до сотень гектарів.

Олія з насіння гарбуза є однією з найдорожчих, її отримують шляхом холодного віджиму. Продукт має коричневий, темно-зелений, або майже чорний відтінок. У гарбузової олії особливий специфічний аромат і цілком приємний смак, використовують її в основному як добавку до їжі з метою оздоровити і зміцнити організм. Тому, бізнес з вирощування гарбузів повинен бути орієнтований на експорт, адже така продукція високо цінується за кордоном. Основним імпортером насіння гарбуза, вирощеного в Україні, залишається Австрія та інші країни ЄС.

Попит на голозерне насіння на порядок вище, оскільки воно містить більше корисних речовин. Такі гарбузи з насінням без шкаралупи були випадково виведені 100 років тому в Австрії. Це рецесивна ознака, і тому поля повинні бути ізольовані від посівів зі звичайними гарбузами. «Голе» насіння покрите тонкою зеленою оболонкою, саме в ній і міститься цілющий кукурбутін або кукурбутацін, що застосовується в медицині.

Виробництво гарбузів на насіння в Україні, 2019–2020 рр.

	Показник	2019 р.	2020 р.	2020/2019 рр. %
Господарства усіх категорій	Площа посівна, тис. га	3,7	7,3	197,3
	Обсяг виробництва, тис. ц	22,8	40,9	179,4
	Урожайність, ц/га	6,4	5,7	89,1
Підприємства	Площа посівна, тис. га	1,6	4,7	293,8
	Обсяг виробництва, тис. ц	8,6	29,7	345,3
	Урожайність, ц/га	5,6	6,4	114,3
Господарства населення	Площа посівна, тис. га	2,1	2,6	123,8
	Обсяг виробництва, тис. ц	14,2	11,2	78,9
	Урожайність, ц/га	7,0	4,4	62,9

Джерело: за даними Державної служби статистики України [4]

Якщо порівняти витрати на посів та збір звичайного та голозерного гарбуза, то вони значно вищі на виробництво голонасінного, але й прибуток удвічі більший [2].

На світовому ринку стрімко зростає попит на виробництво як насіння так і олії з нього, адже гарбуз є дуже корисною культурою, а все, що корисне, нині дуже популярне. Щоб отримати 600–800 кг насіння, потрібно засіяти цією культурою близько 1 га ріллі. За сприятливих умов, її гібридні сорти можуть давати і 1000 кг/га. За даними НУБіП, середня врожайність гарбузів 40 т/га на зрошувальних землях, і 25–30 т/га на землях без зрошення. У середньому насіння має частку 1–2% від маси гарбуза, тож з 1 га можна отримати до 800 кг насіння за наявності зрошення [2].

Насіння без шкаралупи – це дуже вузький сектор і його світовий ринок складає усього 170 тис. т, з них половина виробляється в Китаї. В Україні майже все зібране голозерне насіння експортується до Австрії для подальшої переробки. Із звичайного гарбуза у нас виготовляють натуральні соки, пюре, заправки й соуси, а також використовують на корм худобі, а традиційне насіння використовують у хлібопекарній галузі. Гарбузи реалізують не лише на внутрішньому ринку, але й

експортують. Основним зовнішнім ринком реалізації для українського гарбуза залишаються країни ЄС. Нині користується попитом органічна та сушена продукція з гарбузів. Ціна реалізації такої продукції в країнах ЄС українськими виробниками може сягати 0,8 –1 євро/кг.

Література:

1. Бойко Л. О. Нові ніші підприємницької діяльності в аграрній галузі, *Ефективна економіка*. 2021. № 10. С. 74–79.

2. Своя ніша: олійний гарбуз – все краще всередині. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/cvoanisa-olijnij-garbuz-vse-krase-vseredini>

3. Основним експортним ринком для українського гарбуза залишаються країни ЄС – Катерина Зверева. URL: <https://ukrainefood.org/2020/11/osnovnymeksportnym-rynkom-dlia-ukrainskoho-harbuza-zalyshaiutsia-krainy-ies-kateryna-zvierieva>

4. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_rosl_2019.pdf